

מחברת עבודה זרה - ג

מסכת עבודה זרה פרק ג

(מ,ב) משנה: כל הצלמים אסורין, מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה, דברי רבי מאיר. **וחכמים** אומרים: אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל, או צפור, או כדור. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: אף כל שיש בידו כל דבר

גמרא: {אי דנעבדין פעם אחת בשנה, מאי טעמא דרבנן?!} אמר ר' יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן: במקומו של ר' מאיר היו עובדין אותה פעם אחת בשנה, ור' מאיר, דחייש למיעוטא, גזר שאר מקומות אטו אותו מקום. ורבנן, דלא חיישי למיעוטא, לא גזרו שאר מקומות אטו אותו מקום

אמר **רב יהודה** אמר **שמואל**: באנדרטי של מלכים שנינו. אמר **רבה בר בר חנה** אמר ר' יוחנן: ובעומדין על פתח מדינה שנינו **(מא,א)** אמר **רבה**: מחלוקת בשל כפרים, אבל בשל כרכים, דברי הכל מותרין! מאי טעמא? לנוי עבדי להו! {ודכפרים, מי איכא למאן דאמר לנוי קעבדי להו?!} דכפרים ודאי למיפלחינהו עבדי להו! | אלא אי אתמר, הכי אתמר: אמר **רבה**: מחלוקת בשל כרכים, אבל בשל כפרים, דברי הכל אסורים!

וחכמים אומרים: אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל, או צפור, או כדור -- מקל - שרודה את עצמו תחת כל העולם כולו כמקל; צפור - שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו כצפור; כדור - שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו ככדור

תנא: הוסיפו עליהן סייף עטרה וטבעת -- סייף - מעיקרא סבור לסטים בעלמא, ולבסוף סבור שהורג את עצמו תחת כל העולם כולו; עטרה - מעיקרא סבור גדיל כלילי בעלמא, ולבסוף סבור כעטרה למלך¹; טבעת - מעיקרא סבור אישתיימא בעלמא, ולבסוף סבור שחותם את עצמו תחת כל העולם כולו למיתה

1 יש גורסים: "לכלב"

מחברת עבודה זרה - ג

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף כל שיש בידו כל דבר -- תנא: אפילו צרור, אפילו קיסם גְּבעי **רב אשי**: תפש בידו צואה, מהו? מי אמרינן: כולי עלמא זילו באפיה כי צואה? או דלמא הוא, מיהו, דזיל באפי כולי עלמא כצואה? - תיקו

משנה: המוצא שברי צלמים, הרי אלו מותרין. מצא תבנית יד או תבנית רגל, הרי אלו אסורין, מפני שכיוצא בהן נעבד

גמרא: אמר **שמואל**: אפילו שברי עבודה זרה {והאנן תנן: "שברי צלמים"!} כהוא הדין דאפילו שברי עבודה זרה, והא דקתני "שברי צלמים", משום דקבעי למיתנא סיפא "מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד"!

{תנן: מצא תבנית יד תבנית רגל, הרי אלו אסורין, מפני שכיוצא בו נעבד - אמאי?!} **(מא,ב)** והא שברים נינהו! כתרגמה **שמואל**: בעומדין על בסיסן!

אתמר: עבודה זרה שנשתברה מאיליה - **רבי יוחנן** אמר: אסורה. **ר' שמעון בן לקיש** אמר: מותרת - **רבי יוחנן** אמר: אסורה - דהא לא בטלה! **ר' שמעון בן לקיש** אמר: מותרת - מסתמא בטולי מבטיל לה! מימר אמר: איהי נפשה לא אצלה - לההוא גברא מצלה ליה?!

{איתיביה **ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש**: (שמואל א ה) "וראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות אל המפתן רק דגון נשאר עליו", וכתוב: "על כן לא ידרכו כהני דגון וכל הבאים בית דגון על מפתן דגון באשדוד עד היום הזה" אמר לו: משם ראייה?! התם שמניחין את הדגון ועובדין את המפתן! דאמרי הכי: "שבקיה איסריה לדגון, ואתא איתיב ליה על המפתן"!

מחברת עבודה זרה - ג

{איתיביה: המוצא שברי צלמים, הרי אלו מותרין - הא שברי עבודה זרה אסורין! <לא תימא: שברי עבודה זרה אסורין, אלא אימא: הא צלמים עצמן אסורין - וסתמא כר' מאיר!

{ורבי יוחנן: מדר' מאיר, נשמע להו לרבנן! - לאו אמר ר' מאיר: צלמים אסורין, שברי צלמים מותרין- לרבנן, עבודה זרה נמי, היא אסורה ושבריה מותרין! <הכי השתא! התם, אימר עבדום, אימר לא עבדום; ואם תמצי לומר עבדום, אימר בטלום! - עבודה זרה, ודאי עבדה! - מי יימר דבטלה?! - הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי!

{ואין ספק מוציא מידי ודאי?! והתניא: חבר שמת, והניח מגורה מלאה פירות - אפילו הן בני יומן, הרי הן בחזקת מתוקנין! - והא הכא, דודאי טבילי, ספק עשרינהו ספק לא עשרינהו, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי?! <התם, ודאי וודאי הוא! דודאי עשרינהו! כדרבי חנינא חוזאה, דאמר **רבי חנינא חוזאה**: חזקה על חבר, שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו <ואיבעית אימא: ספק וספק הוא! אפשר דעבד² כדר' **אושעיא**, דאמר: מערים אדם על תבואתו, ומכניסה במוץ שלה, כדי שתהא בהמתו אוכלת, ופטורה מן המעשר!

{ואין ספק מוציא מידי ודאי?! והתניא: אמר ר' **יהודה**: מעשה בשפחתו (**מב,א**) של מציק אחד ברימון, שהטילה נפל לבור, ובא כהן והציץ לידע אם זכר אם נקבה, ובא מעשה לפני חכמים, וטיהרוהו, מפני שחולדה וברדלס מצוין שם - והא הכא, דודאי הטילה נפל - ספק גררוהו, ספק לא גררוהו - וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי! <לא תימא "הטילה נפל לבור" אלא אימא: "הטילה כמין נפל לבור"! <והא "לידע אם זכר אם נקבה הוא" קתני?! <הכי קאמר: לידע אם רוח הפילה אם נפל הטילה! ואם תמצי לומר נפל הטילה, לידע אם זכר אם נקבה

<ואיבעית אימא: כיון שחולדה וברדלס מצוין שם, ודאי גררוהו

2 כד גרסת רש"י, ולפננו: "ואיבעית אימא: מעיקרא לא טבילי"

מחברת עבודה זרה - ג

{איתיביה: מצא תבנית יד, תבנית רגל - הרי אלו אסורין, מפני שכיוצא בהן נעבד - אמאי? הא שברים ניהו! אהא תרגמה שמואל בעומדין על בסיסן!

{איתיביה: גוי מבטל עבודה זרה שלו ושל חברו. וישראל אינו מבטל עבודה זרה של גוי ~ אמאי?! תיהוי כעבודה זרה שנשתברה מאליה?! אמר **אביי**: שפחסה! {וכי פחסה, מאי הוי?! והא תנן: פחסה, אף על פי שלא חסרה, בטלה?! אהני מילי דפחסה גוי, אבל פחסה ישראל, לא בטלה!

<**אורבא** אמר: לעולם, כי פחסה ישראל נמי בטלה! אלא גזרה דלמא מגבה לה, והדר מבטיל לה, והוי עבודה זרה ביד ישראל, וכל עבודה זרה ביד ישראל, אינה בטלה לעולם!

{איתיביה: גוי שהביא אבנים מן המרקוליס, וחיפה בהן דרכים וטרטיאות, מותרות. וישראל שהביא אבנים מן המרקוליס, וחיפה בהן דרכים וטרטיאות, אסורות ~ אמאי?! תיהוי כעבודה זרה שנשתברה מאליה! אהכא נמי כדרבא!

{איתיביה: גוי ששיפה עבודה זרה לצרכו, היא ושיפוייה מותרין - לצרכה, היא אסורה ושיפוייה מותרין. וישראל ששיפה עבודה זרה, בין לצרכו בין לצרכה, היא ושיפוייה אסורין ~ אמאי?! תיהוי כעבודה זרה שנשתברה מאליה?! אהכא נמי כדרבא!

{איתיביה: **רבי יוסי** אומר: שוחק וזורה לרוח, או מטיל לים. אמרו לו: אף היא נעשה זבל! וכתוב: (דברים יג) "לא ידבק בידך מאומה מן החרס"! ~ אמאי?! תיהוי כעבודה זרה שנשתברה מאליה?! אהכא נמי כדרבא

{איתיביה: **רבי יוסי בן יסאן** אומר: מצא צורת דרקון וראשו חתוך - ספק גוי חתכו, ספק ישראל חתכו - מותר; ודאי ישראל חתכו - אסור ~ אמאי?! תיהוי כעבודה זרה שנשתברה מאליה?! אהכא נמי, כדרבא!

מחברת עבודה זרה - ג

{איתביה: **רבי יוסי** אומר: אף לא ירקות בימות הגשמים, מפני שהנבייה נושרת עליהן ~ אמאי?! תיהוי כעבודה זרה שנשתברה מאליה?! אשאני התם, דעיקר עבודה זרה קיימת! (**מב, ב**) {והא שיפויין, דעיקר עבודה זרה קיימת, וקתני: לצרכה, היא אסורה ושיפוייה מותרין! **ארב הונא בריה דרב יהושע** אמר: לפי שאין עבודה זרה בטלה דרך גדילתה

{איתביה **ר' שמעון בן לקיש** ל**ר' יוחנן**: קן שבראש האילן של הקדש, לא נהנין ולא מועלין; בראשה של אשרה, יתיז בקנה ~ קסלקא דעתך: כגון ששברה ממנו עצים וקינתה בהן - וקתני: יתיז בקנה! אהכא במה עסקינן? כגון דאייתי עצים מעלמא, וקינתה בהן! ~ דיקא נמי, דקתני גבי הקדש: לא נהנין ולא מועלין - אי אמרת בשלמא, דאייתי עצים מעלמא - היינו דקתני גבי הקדש, לא נהנין ולא מועלין - לא נהנין מדרבנן, ולא מועלין מדאורייתא, דהא לא קדישי - אלא אי אמרת ששברה עצים ממנו וקינתה בהן, אמאי לא מועלין?! הא קדישי! <מידי איריא! הכא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן, וקא סבר: אין מעילה בגידולין

<<**ורבי אבהו** אמר **ר' יוחנן**: מאי "יתיז"? יתיז באפרוחין!

אמר ליה **רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא**: אסברה לך: באפרוחין, כאן וכאן מותרין - בביצים, כאן וכאן אסורין! אמר **רב אשי**: ואפרוחין שצריכין לאמן, כביצים דמו

משנה: המוצא כלים, ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון - יוליקם לים המלח. **רבן שמעון בן גמליאל** אומר: שעל המכובדין אסורין - שעל המבוזין מותרין

גמרא: {למימרא דלהני הוא דפלחי להו, למידי אחרינא לא?! ורמינהי: השוחט לשום ימים, לשום נהרות, לשום מדבר, לשום חמה, לשום לבנה, לשום כוכבים ומזלות, לשום מיכאל שר הגדול,

מחברת עבודה זרה - ג

לשום שילשול קטן - הרי אלו זבחי מתים <אמר **אביי**: מיפלח -
לכל דמשכחי פלחי - מיצר ומפלחי - הני תלתא דחשיבי, ציירי
להו ופלחי להו - למידי אחרינא, לנוי בעלמא עבדי להו

מנקיט **רב ששת** חומרי מתנייתא ותני: כל המזלות מותרין, חוץ
ממזל חמה ולבנה; וכל הפרצופין מותרין, חוץ מפרצוף אדם; וכל
הצורות מותרות, חוץ מצורת דרקון

אמר מר: כל המזלות מותרין, חוץ ממזל חמה ולבנה - הכא במאי
עסקינן? אילימא בעושה - אי בעושה, כל המזלות מי שרי?
והכתיב: (שמות כ) "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשי
המשמשין לפני במרום! - אלא פשיטא: במוצא! וכדתנן: המוצא
כלים, ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון - יוליכם לים
המלח

{אי במוצא, אימא מציעתא: כל הפרצופות מותרין, חוץ מפרצוף
אדם - אי במוצא, פרצוף אדם מי אסור?! והתנן: המוצא כלים
ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון - יוליכם לים המלח
- צורת דרקון, אין - פרצוף אדם, לא! ~אלא פשיטא - בעושה!
וכדרב הונא בריה דרב יהושע!

{אי בעושה, אימא סיפא: כל הצורות מותרות, חוץ מצורת דרקון
- ואי בעושה, צורת דרקון מי אסיר?! והכתיב: (שמות כ) "לא
תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב" - (**מג,א**) הני אין - צורת
דרקון, לא! ~אלא פשיטא - במוצא! וכדתנן: המוצא כלים,
ועליהם צורת חמה!

{רישא וסיפא במוצא, ומציעתא בעושה?! <אמר **אביי**: אין! רישא
וסיפא במוצא, ומציעתא בעושה! <**רבא** אמר: כולה במוצא,
ומציעתא רבי יהודה היא, דתניא: **רבי יהודה** מוסיף אף דמות
מניקה וסר אפיס - מניקה - על שם חוה, שמניקה כל העולם
כולו; סר אפיס - על שם יוסף, שסר ומפיס את כל העולם כולו! -
והוא דנקיט גריוא, וקא כייל! והיא דנקטא בן, וקא מניקה!

תנו רבנן: איזהו צורת דרקון? פירש ר' שמעון בן אלעזר: כל שיש לו ציצין בין פרקיו - מחוי רבי אסי בין פרקי צואר. אמר ר' חמא ברבי חנינא: הלכה כר' שמעון בן אלעזר

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' אלעזר הקפר בריבי בדרך, ומצא שם טבעת, ועליה צורת דרקון. ומצא גוי קטן, ולא אמר לו כלום. מצא גוי גדול, ואמר לו: "בטלה!", ולא בטלה. סטרו. ובטלה - שמע מינה תלת: שמע מינה: גוי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבירו; ושמע מינה: יודע בטיב של עבודה זרה ומשמשיה, מבטל - ושאינו יודע בטיב עבודה זרה ומשמשיה, אינו מבטל; ושמע מינה: גוי מבטל בעל כרחו

מגדף בה רבי חנינא: וולית ליה לרבי אלעזר הקפר בריבי הא דתנן: המציל מן הארי, ומן הדוב, ומן הנמר, ומן הגייס, ומן הנהר, ומזוטו של ים, ומשלוליתו של נהר; והמוצא בסרטיא, ופלטיא גדולה, ובכל מקום שהרבים מצוין שם - הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייאשין מהן <אמר אביי: נהי דמינה מייאש - מאיסורא מי מייאש?! מימר אמר: אי גוי משכח לה, מפלח פלח לה; אי ישראל משכח לה, איידי דדמיה יקרין, מזבין לה לגוי ופלח לה!

תנן התם: דמות צורות לבנות היה לו לרבן גמליאל בעלייתו, בטבלא בכותל, שבהן מראה את ההדיוטות, ואומר להן: "כזה ראיתם, או כזה ראיתם?"

{ומי שרי?! והכתיב: (שמות כ) "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני! <אמר אביי: לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן, כדתניא: לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר תבנית עזרה, שולחן

מחברת עבודה זרה - ג

תבנית שולחן, מנורה תבנית מנורה - אבל הוא עושה של חמשה, ושל ששה, ושל שמנה. ושל שבעה לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות. **רבי יוסי בר יהודה** אומר: אף של עץ לא יעשה, כדרך שעשו בית חשמונאי! אמרו לו: משם ראייה?! שפודין של ברזל היו, וחופין בבעץ - העשירו, עשאו של כסף - חזרו והעשירו, עשאו של זהב!

{ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן, מי שרי?! והתניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמי המשמשים לפני במרום?! אמר **אביי**: (מגב) לא אסרה תורה אלא בדמות ארבע פנים בהדי הדדי!

{אלא מעתה, פרצוף אדם לחודיה תשתרי?! - אלמה תניא: כל הפרצופות מותרין, חוץ מפרצוף אדם! אמר **רב יהודה בריה דרב יהושע**: מפרקיה **דרבי יהושע** שמיע לי: "לא תעשון אתי" - לא תעשון אותי" - אבל שאר שמשין, שרי!

{ושאר שמשין מי שרי?! והתניא: (שמות כ) "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמי המשמשים לפני במרום, כגון אופנים, ושרפים, וחיות הקדש, ומלאכי השרת! אמר **אביי**: לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון!

{ושבמדור התחתון, מי שרי?! והתניא: "אשר בשמים" - לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות; "ממעל" - לרבות מלאכי השרת כמי תניא ההיא, לעובדם! {אי לעובדם, אפילו שילשול קטן נמי! אין הכי נמי! ומסיפיה דקרא נפקא! דתניא: "אשר בארץ" - לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות; "מתחת" - לרבות שילשול קטן

{ועשייה גרידתא, מי שרי?! והתניא: "לא תעשון אתי" - לא תעשון כדמות שמי המשמשים לפני במרום, כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות! אשאני רבן גמליאל, דאחרים עשו לו!

{והא **רב יהודה**, דאחרים עשו לו, ואמר ליה **שמואל לרב יהודה**: "שיננא! סמי עיניה דדין!" אהתם, בחותמו בולט, ומשום חשדא!

מחברת עבודה זרה - ג

דתניא: טבעת שחותמה בולט, אסור להניחה, ומותר לחתום בה;
חותמה שוקע, מותר להניחה, ואסור לחתום בה {ומי חיישינן
לחשדא?! והא בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא, דאוקמי ביה
אנדרטא, והוו עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי, ומצלו בגויה, ולא
חיישי לחשדא?! ארביס שאני! {והא רבן גמליאל, דיחיד הוה?!
אכיון דנשיא הוא, שכיחי רביס גביה! <אויבעית אימא: דפרקים
הואי! >>אויבעית אימא: להתלמד שאני, דתניא: (דברים יח) "לא
תלמד לעשות" - אבל אתה למד להבין ולהורות!

רבן שמעון בן גמליאל אומר: שעל המכובדין אסורין - שעל
המבוזין מותרין -- גאיזו הן מכובדין ואיזו הן מבוזין? אמר **רב**:
מכובדין - למעלה מן המים; מבוזין - למטה מן המים <אשמואל
אמר: אלו ואלו מבוזין הן! אלא אלו הן מכובדין: שעל השירין,
ועל הנזמים, ועל הטבעות!

תניא כוותיה דשמואל: מכובדין - שעל השירין ועל הנזמים ועל
הטבעות; מבוזין - שעל היורות ועל הקומקמסין ועל מחמי חמים,
ושעל הסדינין ועל המטפחות

משנה: רבי יוסי אומר: שוחק וזורה לרוח, או מטיל לים. אמרו לו:
אף הוא נעשה זבל! שנאמר: (דברים יג) "לא ידבק בידך מאומה
מן החרס"

גמרא: תניא: {אמר להם **רבי יוסי**: והלא כבר נאמר: (דברים ט)
"ואת חטאתכם (מד,א) אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרוף
אותו באש ואכות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר ואשליך
את עפרו אל הנחל היורד מן ההר" אמר לו: משם ראייה?! הרי
הוא אומר: (שמות לב) "ויזר על פני המים וישק את בני ישראל!"
- לא נתכוין אלא לבודקן כסוטות! {אמר להם **רבי יוסי**: והלא
כבר נאמר: (דברי הימים ב טו:טז) "וגם מעכה אם אסא המלך

מחברת עבודה זרה - ג

הסירה מגבירה אשר עשתה לאשרה מפלצת ויכרת אסא את מפלצתה וידק וישרף בנחל קדרון"!
#אמר לו: משם ראייה?! נחל קדרון אינו מגדל צמחין!
#ולא?! והתניא: אלו ואלו מתערבין באמה, ויוצאין לנחל קדרון, ונמכרין לגננין לזבל, ומועלין בהן!
#מקומות מקומות יש בו - יש מקום מגדל צמחין, ויש מקום שאין מגדל צמחין!
#

מאי "מפלצתה"?
#אמר רב יהודה: דהוה מפליא ליצנותא!
כדתני רב יוסף: כמין זכרות עשתה לה, והיתה נבעלת לו בכל יום!
#

אמר להן רבי יוסי: והלא כבר נאמר: (מלכים ב יח) "וכתת נחש נחשת אשר עשה משה" אמרו לו: משם ראייה?! הרי הוא אומר: (במדבר כא) "ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף" - "לך" - משלך!
ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו! - והתם בדין הוא דכתותי לא הוה צריך, אלא כיון דחזא דקא טעו ישראל בתריה, עמד וכיתתו.

אמר להם: והלא כבר נאמר: (שמואל ב ה) "ויעזבו שם את עצביהם וישאם דוד ואנשיו"!
#ומאי משמע דהאי "וישאם דוד" לישנא דזרוי הוא? - כדמתרגם רב יוסף: (ישעיהו מא) "תזרם ורוח תשאם", ומתרגמינן: "תזרינון ורוח תטלטלינון"!
#אמרו לו: משם ראייה?! הרי הוא אומר: (דברי הימים א יד) "וישרפו באש"!
ומדלא כתיב: "וישרפם וישאם", שמע מינה: וישאם ממש!

מכל מקום, קשו קראי אהדדי! כדרב הונא, דרב הונא רמי:
#וכתיב: "ויאמר דוד וישרפו באש", וכתיב: "וישאם"!
כלא קשיא!
- כאן קודם שבא איתי הגיתי, כאן לאחר שבא איתי הגיתי!
דכתיב: (שמואל ב יב) "ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב" - ומי שרי?! איסורי הנאה ניהו! - אמר רב נחמן: איתי הגיתי בא וביטלה!

"משקלה ככר זהב" - {היכי מצי מנח לה?!
#אמר רב יהודה אמר רב: ראויה לנוח על ראש דוד!
#ארבי יוסי ברבי חנינא אמר: אבן

מחברת עבודה זרה - ג

שואבת היתה בה, דהות דרא לה! <<רבי אלעזר אמר: אבן יקרה היתה בה, ששנה ככר זהב!

(תהילים קיט) "זאת היתה לי כי פקודיך נצרתני" - גמאי קאמר? אהכי קאמר: בשכר שפקודיך נצרתני, זאת היתה לי לעדות! גמאי עדותה? אמר ר' יהושע בן לוי: שהיה מניחה במקום תפילין והולמתו {והא בעי אנוחי תפילין?!} אמר ר' שמואל בר רב יצחק: מקום יש בראש, שראוי להניח בו שתי תפילין!

(דברי הימים ב כג) "ויוציאו את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות" - "נזר" - זו כלילא; "עדות" - אמר ר' יהודה אמר רב: עדות הוא לבית דוד, שכל הראוי למלכות, הולמתו, וכל שאינו ראוי למלכות, אין הולמתו

(מלכים א א) "ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלודך" - אמר רב יהודה אמר רב: שמתנשא להולמו, ולא הולמתו

"ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו" - גמאי רבותייהו? אתנא: כולם נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים היו!

(מד,ב) משנה: שאל פרוקלוס בן פלוספוס את רבן גמליאל בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי. אמר ליה: כתוב בתורתכם: (דברים יג) "לא ידבק בידך מאומה מן החרס" - מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי?! אמר לו: אין משיבין במרחץ! וכשיצא, אמר לו: אני לא באתי בגבולה - היא באה בגבולי! אין אומרים "נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי", אלא אומר "נעשה אפרודיטי נוי למרחץ"! דבר אחר: אם נותנים לך ממון הרבה, אי אתה נכנס לעבודה זרה שלך ערום ובעל קרי, ומשתין בפניה! - זו עומדת על פי הביב, וכל העם משתינין לפניה! לא נאמר אלא "אלהיהם" - את שנוהג בו משום אלוה, אסור - את שאינו נוהג בו משום אלוה, מותר

מחברת עבודה זרה - ג

גמרא: {והיכי עביד הכי?! והאמר **רבה בר בר חנה** אמר **רבי יוחנן**: בכל מקום מותר להרהר, חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא! ^ וכי תימא בלשון חול אמר ליה - והאמר **אביי**: דברים של חול, מותר לאומרן בלשון קדש - דברים של קדש, אסור לאומרן בלשון חול! כתנא: כשיצא אמר לו: "אין משיבין במרחץ"

אמר **ר' חמא בר יוסף ברבי**: אמר **ר' אושעיא**: תשובה גנובה השיבו רבן גמליאל לאותו הגמון! - ואני אומר: אינה גנובה! - מה גנובתיה?! דקאמר לו "זו עומדת על פי הביב וכל אדם משתין בפניה" - וכי משתין בפניה, מאי הוי?! והאמר **רבא**: פעור יוכיח, שמפערין לפניו בכל יום, ואינו בטל! ~ ואני אומר: אינה גנובה! - זו, עבודתה בכך, וזו, אין עבודתה בכך!

אמר **אביי**: גנובתה מהכא: דקאמר ליה: "אני לא באתי בגבולה והיא באה בגבולי" - וכי בא בגבולה, מאי הוי? והתנן: עבודה זרה שיש לה מרחץ או גינה, נהנין מהן שלא בטובה, ואין נהנין מהן בטובה ~ ואני אומר: אינה גנובה! - שלא בטובת רבן גמליאל כבטובת אחרים דמי!

רב שימי בר חייא אמר: גנובתה מהכא: דקאמר לו: "זו עומדת על הביב וכל אדם משתינין בפניה" - וכי משתינין בפניה, מאי הוי?! והתנן: רק בפניה, השתין בפניה, גיררה, וזרק בה את הצואה - הרי זו אינה בטילה! ~ ואני אומר: אינה גנובה! התם, לפי שעתא הוא רתח עלה, והדר מפייס לה - הכא, כל שעתא ושעתא בזלזולה קיימא!

רבה בר עולא אמר: גנובתה מהכא: דקאמר ליה: "אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ" - וכי אמר "נעשה מרחץ לאפרודיטי נוי", מאי הוי?! והתניא: האומר: "בית זה לעבודה זרה", "כוס זה לעבודה זרה", לא אמר כלום! שאין הקדש לעבודה זרה! ~ ואני אומר: אינה גנובה! נהי דאיתסורי לא מיתסרא, נוי מיהא איכא!

(מה,א) משנה: הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות - הן מותרין, ומה שעליהן אסורין, שנאמר: (דברים ז) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם". ר' יוסי הגלילי אומר: (דברים יב) "אלהיהם ... על ההרים" - ולא ההרים אלהיהם; "אלהיהם ... על הגבעות" - ולא הגבעות אלהיהם. ומפני מה אשירה אסורה? מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, וכל שיש בה תפיסת ידי אדם, אסור! אמר ר' עקיבא: אני אובין ואדון לפניך: כל מקום שאתה מוצא הר גבוה, וגבעה נשאה, ועץ רענן - דע שיש שם עבודה זרה!

גמרא: {ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא?!} אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש: צפוי הר כהר איכא בינייהו! - תנא קמא סבר: צפוי הר אינו כהר, ומיתסר - ור' יוסי הגלילי סבר: צפוי הר, הרי הוא כהר

<<**רב ששת** אמר: דכולי עלמא צפוי הר אינו כהר, **(מה,ב)** והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קמיפלגי - תנא קמא סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר - ורבי יוסי הגלילי סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ~ ממאי? - מדקתני סיפא "מפני מה אשירה אסורה? מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, וכל שיש בו תפיסת ידי אדם אסור" - "וכל שיש בו תפיסת אדם" לאתויי מאי? לאו לאתויי אילן שנטעו ולבסוף עבדו!

ואף רבי יוסי בר' יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור, דתניא: **רבי יוסי בר' יהודה** אומר: ^ מתוך שנאמר "אלהיהם ... על ההרים" - ולא ההרים אלהיהם; "אלהיהם ... על הגבעות" - ולא גבעות אלהיהם - שומע אני: "תחת כל עץ רענן ... אלהיהם" - ולא רענן אלהיהם! <תלמוד לומר: (דברים יב) "ואשריהם תשרפון באש"! - אלא "תחת כל עץ רענן" למה לי? - ההוא לכדר' עקיבא הוא דאתא, דאמר ר' עקיבא: אני אובין ואדון לפניך: כל מקום

מחברת עבודה זרה - ג

שאתה מוצא הר גבוה, וגבעה נשאה, ועץ רענן - דע שיש שם
עבודה זרה!

{ורבנן, האי "ואשריהם תשרפון באש" מאי עבדי ליה?! כמיבעי
ליה לאילן שנטעו מתחילה לכך!

{ור' יוסי בר' יהודה נמי, מיבעי ליה להכי?! אהכי נמי! אלא אילן
שנטעו ולבסוף עבדו, מנא ליה? נפקא ליה (דברים ז) מ"ואשריהם
תגדעון" - איזהו עץ שגידועו אסור ועיקרו מותר? הוי אומר: אילן
שנטעו ולבסוף עבדו!

{והא "ואשריהם תשרפון באש" קא נסיב לה תלמודא?! <"אילו
לא נאמר" קאמר! אילו לא נאמר "תשרפון באש", הייתי אומר:
"אשריהם תגדעון" באילן שנטעו מתחילה לכך! - השתא דכתיב:
"ואשריהם תשרפון באש", אייתר ליה "ואשריהם תגדעון" לאילן
שנטעו ולבסוף עבדו!

{ורבנן, האי "ואשריהם תגדעון" מאי עבדי ליה?! אלכדר' יהושע בן
לוי, דאמר ר' יהושע בן לוי: גידועי עבודה זרה קודמין לכיבוש
ארץ ישראל; כיבוש ארץ ישראל קודם לביעור עבודה זרה - דתני
ר' יוסף: (דברים יב) "ונתצתם את מזבחותם" - והנח! "ושברתם
את מצבותם" - והנח! והנח, סלקא דעתך?! שריפה בעי! אמר
ר' הונא: רדוף ואחר כך שרוף!

{ור' יוסי בר' יהודה, האי סברא מנא ליה?! אנפקא ליה (דברים
יב) מ"אבד תאבדון" - אבד, ואחר כך תאבדון! %ורבנן: הא
מיבעי ליה לעוקר עבודה זרה, שצריך לשרש אחריה! {ורבי יוסי
בר' יהודה, לשרש אחריה מנא ליה?! אנפקא ליה (דברים יב)
מ"ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" %ורבנן: ההוא לכנות לה
שם, דתניא: ר' אליעזר אומר: מנין לעוקר עבודה זרה, שצריך
לשרש אחריה?! תלמוד לומר: "ואבדתם את שמם!" (מו, א) אמר
לו ר' עקיבא: והלא כבר נאמר: (דברים יב) "אבד תאבדון" - אם
כן, מה תלמוד לומר "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא"?

מחברת עבודה זרה - ג

לכנות לה שם! - ^ יכול לשבח? - ;לשבח סלקא דעתך?! - אלא
יכול לא לשבח ולא לגנאי? - תלמוד לומר: (דברים ז) "שקץ
תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא!" - הא כיצד? היו קורין
אותה "בית גליא", קורין אותה "בית כריא"; "פני מלך" - "פני
כלב"³; "עין כל" - "עין קוץ"

תני תנא קמיה **דרב ששת**: הגוים העובדים את ההרים ואת
הגבעות, הן מותרין ועובדיהן בסייף; ואת הזרעים ואת הירקות -
הן אסורין ועובדיהן בסייף. אמר ליה: דאמר לך מני? - רבי יוסי
בר' יהודה היא! דאמר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו, אסור!
ולוקמה באילן שנטעו⁴ מתחלה לכך, ורבנן?! - לא סלקא דעתך!
דקתני: דומיא דהר - מה הר, שלא נטעו מתחלה לכך - אף האי
נמי, שלא נטעו מתחלה לכך!

איתמר: אבני הר שנדלדלו - **בני רבי חייא ורבי יוחנן** - חד אמר:
אסורות, וחד אמר: מותרות גמאי טעמא דמאן דאמר מותרות?
ככהר! - מה הר, שאין בו תפיסת ידי אדם ומותר - אף הני, שאין
בהן תפיסת ידי אדם, ומותרין! {מה להר, שכן מחובר?!} כבהמה
תוכיח! {מה לבהמה, שכן בעלת חיים?!} אהר יוכיח! - וחזר הדין -
לא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה - הצד השווה שבהן,
שאיין בהן תפיסת ידי אדם, ומותר - אף כל שאין בהן תפיסת ידי
אדם, ומותר! {מה להצד השווה שבהן, שכן לא נשתנו מברייתן?!} |
אלא אתיא מבהמה בעלת מוס ומהר! <אוי נמי, מבהמה תמה
ומאילן יבש! >ומאן דאסר, להכי כתיב "שקץ תשקצנו ותעב
תתעבנו" - דאף על גב דאתיא מדינא, להיתרא לא תתיא!
תסתיים דבני ר' חייא דשרו! דבעי **חזקיה**: זקף ביצה להשתחוות
לה, מהו? ~ קא סלקא דעתך: להשתחוות לה והשתחוה לה, וקא

3 לפננו חסר
4 גרסת רש"י וב"ח: בזרעים שזרען

מחברת עבודה זרה - ג

מיבעיא ליה: האי זקיפתה, אי הוי מעשה אי לא הוי מעשה - אבל לא זקף, לא מיתסרא - שמע מינה: בני ר' חייא דשרו!
כלא! לעולם אימא לך: בני רבי חייא דאסרי, דהשתחוה לה אף על גב דלא זקפה, אסורה! והכא במאי עסקינן? כגון שזקף ביצה להשתחוות לה, ולא השתחוה לה! ~ולמאן? ^אי למאן דאמר: עבודה זרה של ישראל אסורה מיד - אסורה! ^אי למאן דאמר: עד שתיעבד - הא לא פלחה! - לא! צריכא כגון שזקף ביצה להשתחוות לה, ולא השתחוה לה, ובא גוי והשתחוה לה! כי הא דאמר **רב יהודה** אמר **שמואל**: ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה, ובא גוי והשתחוה לה, אסורה ~וקא מיבעיא ליה: לבינה הוא, דמינכרא זקיפתה - אבל ביצה, לא? או דלמא לא שנא? - תיקו!

גבעי **רמי בר חמא**: המשתחוה להר, אבניו מהו למזבח? (**מו,ב**) יש נעבד במחובר אצל גבוה, או אין נעבד במחובר אצל גבוה? גאם תמצוי לומר יש נעבד במחובר אצל גבוה, מכשירי קרבן כקרבן דמו או לא?

אמר **רבא**: קל וחומר: ומה אתנן, שמותר בתלוש להדיוט, אסור במחובר לגבוה, דכתיב: (דברים כג) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב" - לא שנא תלוש ולא שנא במחובר - נעבד, שאסור בתלוש להדיוט, אינו דין שאסור במחובר לגבוה!

{אמר ליה **רב הונא בריה זרב יהושע לרבא**: או חילוף: ומה נעבד, שאסור בתלוש אצל הדיוט, מותר במחובר לגבוה, שנאמר: (דברים יב) "אלהיהם ... על ההרים" - ולא ההרים אלהיהם - לא שנא להדיוט, ולא שנא לגבוה - אתנן, שמותר בתלוש להדיוט, אינו דין שמותר במחובר לגבוה?! ~ואי משום "בית ה' אלהיך", מיבעיא ליה לכדתניא: "בית ה' אלהיך" - פרט לפרה, שאינה באה לבית, דברי ר' **אליעזר**, ו**חכמים** אומרים: לרבות את הריקועים

מחברת עבודה זרה - ג

אמר ליה: אנא קאמינא לחומרא, ואת אמרת לקולא! - קולא וחומרא, לחומרא פרכינן?!

{אמר ליה **רב פפא לרבא**: וכל היכא דאיכא קולא וחומרא, לקולא לא פרכינן?! והא הזאה דפסח, דפליגי ר' אליעזר ור' עקיבא, דר' **אליעזר** סבר: לחומרא, וקא מחייב ליה לגברא, ור' **עקיבא** לקולא, ופטר - וקא פריך ר' עקיבא לקולא, דתנן: השיב ר' **עקיבא**: או חילוף: ומה הזאה, שהיא משום שבות, אינה דוחה השבת - שחיטה, שהיא דאורייתא, לא כל שכן! אהתם, ר' אליעזר גמריה, ואייקר ליה תלמודא, ואתא ר' עקיבא לאדכוריה! והיינו דאמר ליה: "רבי! אל תכפירני בשעת הדין! כך מקובל אני ממך: הזאה שבות, ואינה דוחה את השבת!"

בעי **רמי בר חמא**: המשתחוה לקמת חטים, מהו למנחות? יש שינוי בנעבד, או אין שינוי בנעבד? אמר **מר זוטרא בריה דרב נחמן**: תא שמע: כל האסורין לגבי מזבח, ולדותיהן מותרים ~ ותני עלה: **רבי אליעזר** אוסר! {ולאו אתמר עלה: אמר **רב נחמן** אמר **רבה בר אבוב**: מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו, (**מזא**) אבל עיברו ולבסוף נרבעו, דברי הכל אסורין! - והני נמי, כעיברו ולבסוף נרבעו דמי!

איכא דאמרי: מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיברו, אבל עיברו ולבסוף נרבעו, דברי הכל אסור! והני נמי, כי עיברו ולבסוף נרבעו דמי! {הכי השתא! התם, מעיקרא בהמה, והשתא בהמה - דשא הוא דאחיזא באנפה! - הכא, מעיקרא חיטי, והשתא קמחא!

בעי **ריש לקיש**: המשתחוה לדקל, לולבו מהו למצוה? - באילן שנטעו מתחלה לכך, לא תיבעי לך, דאפילו להדיוט נמי אסור - כי תיבעי לך באילן שנטעו ולבסוף עבדו; ואליבא דרבי יוסי בר

מחברת עבודה זרה - ג

יהודה לא תיבעי לך, דאפילו להדיוט נמי אסור - כי תיבעי לך אליבא דרבנן - לענין מצוה מאי? - מי מאיס כלפי גבוה או לא? כי אתא **רב דימי**, אמר: באשירה שביטלה קמבעיא ליה - יש דחוי אצל מצות או אין דחוי אצל מצות? ^ תפשוט ליה מדתנן: כיסהו ונתגלה, פטור מלכסות - כיסהו הרות, חייב לכסות ~ ואמר **רבה בר בר חנה** אמר **ר' יוחנן**: לא שנו אלא שחזר ונתגלה, אבל לא חזר ונתגלה, פטור מלכסות! ~ והוינן בה: כי חזר ונתגלה, מאי הוי?! הואיל ואידחי, אידחי! ~ ואמר **ר' פפא**: זאת אומרת: אין דיחוי אצל מצות!

כדרב פפא גופיה, איבעיא ליה: מפשט פשיטא ליה לרב פפא דאין דיחוי אצל מצות, לא שנה לקולא ולא שנה לחומרא? או דלמא ספוקי מספקא ליה, ולחומרא אמרינן - לקולא לא אמרינן? - תיקו!

גבעי **רב פפא**: המשתחוה לבהמה, צמרה מהו לתכלת? - גתכלת דמאי? ^ אי תכלת לכהנים - היינו בעיא דרמי בר חמא! ^ ואי תכלת לציצית - היינו בעיא דריש לקיש! <אין הכי נמי, דלא הוה למיבעי ליה, והאי דקא בעי ליה הא, משום דאיכא מילי אחרנייתא: גצמרה מהו לתכלת? גקרניה מהו לחצוצרות? גשוקיה מהו לחלילין? גבני מעיה מהו לפארות? ~ אליבא דמאן דאמר עיקר שירה בכלי, לא תיבעי לך, דודאי אסיר! כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר עיקר שירה בפה! - בסומי קלא בעלמא הוא, ומייתנין? או דלמא אפילו הכי, אסיר? - תיקו!

גבעי **רבה**: המשתחוה למעין - מימיו מהו לנסכים? - גמאי קא מיבעיא ליה? ^ אילימא: לבבואה⁵ קא סגיד, או דלמא למיא קא סגיד? - ותיבעי ליה ספל להדיוט?! <לעולם למיא קא סגיד, והכי קמבעיא ליה: גלמיה דקמיה קא סגיד, וקמאי קמאי אזדו? או

5 גרסת רש"י: "אי לבבואה דידיה", ועיין ב"ח

מחברת עבודה זרה - ג

דלמא לדברונא דמיא קא סגיד, ומי מיתסרי? {והא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק: מים של רבים, אין נאסרין! כלא! צריכא דקא נבעי מארעא!}

משנה: מי שהיה ביתו⁶ סמוך לבית עבודה זרה, ונפל - אסור לבנותו; כיצד יעשה? כונס בתוך שלו ארבע אמות, ובונה. ⁷שלו ושל עבודה זרה, (מז,ב) נידון מחצה על מחצה. אבניו עציו ועפרו מטמאין כשרץ, שנאמר: (דברים ז) "שקץ תשקצנו". ר' עקיבא אומר: כנדה, שנאמר: (ישעיהו ל) "תזרם כמו דוה צא תאמר לו" - מה נדה, מטמאה במשא - אף עבודה זרה, מטמאה במשא

גמרא: {והא קא מרווח לעבודה זרה?!} אמר ר' חנינא מסורא: דעבד ליה בית הכסא {והא בעי צניעותא?!} כדעבד ליה בית הכסא דלילה! {והא אמר מר: איזהו צנוע? הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום! ואף על גב דאוקימנא ב"כדרך", מיהו צניעותא בעי למעבד!} כדעבד ליה לתינוקות <<אי נמי, דגדיר ליה בהיזמי והינגי!

משנה: שלשה בתים הן: בית שבנאו מתחלה לשם עבודה זרה - הרי זה אסור; סיידו וכיידו לשם עבודה זרה, וחידש - נוטל מה שחידש; הכניס לתוכה עבודה זרה והוציאה - הרי זה מותר

גמרא: אמר רב: המשתחוה לבית, אסרו - אלמא קסבר: תלוש ולבסוף חברו, כתלוש דמי! {והאנן "בנאו" תנן! - בנאו, אף על פי שלא השתחוה לו; השתחוה, אף על פי שלא בנאו!} אי הכי, הני שלשה, ארבעה הוו?! <כיון דלענין ביטול, בנה והשתחוה חד קא חשיב ליה!

6 כן לפננו, וגם במשניות, אבל ברש"י והרבה ראשונים: "כותלו"
7 במשניות: "היו"

מחברת עבודה זרה - ג

משנה: שלש אבנים הן: אבן שחצבה מתחלה לבימוס - הרי זו אסורה; סיידה וכיידה לשם עבודה זרה - נוטל מה שסייד וכייד ומותרת; העמיד עליה עבודה זרה וסילקה - הרי זו מותרת

גמרא: אמר ר' **אמי:** והוא שסייד וכייד בגופה של אבן! {והא דומיא דבית תנן, ובית לאו בגופיה הוא, ומיתסר?! >בית נמי, איכא ביני אורבי {מי לא עסקינן דשייע והדר שייעיה?! |>אלא כי אתמר דרבי אמי, לענין ביטול אתמר! דאף⁸ על גב דסייד וכייד בגופה של אבן, כי נטל מה שחידש, שפיר דמי! דמהו דתימא? כיון שסייד וכייד בגופה של אבן, כאבן שחצבה מתחלה לעבודה זרה דמיא, ותיתסר כולה - קמשמע לן!

(מח,א) משנה: שלש אשרות הן: אילן שנטעו מתחלה לשם עבודה זרה - הרי זו אסורה; גידעו ופיסלו לשם עבודה זרה, והחליף - נוטל מה שהחליף; העמיד תחתיה עבודה זרה ונטלה - הרי זו מותרת

גמרא: אמרי דבי ר' **ינאי:** והוא שהבריך והרכיב בגופו של אילן { והאנן "גידעו ופיסלו" תנן! >אלא כי איתמר דרבי ינאי, לענין ביטול איתמר! דאף על גב דהבריך והרכיב בגופו של אילן, כי נטל מה שהחליף, שפיר דמי! דמהו דתימא? כיון דהבריך והרכיב בגופו של אילן, כאילן שנטעו מתחלה דמי, וליתסר כולה - קמשמע לן!

אמר **שמואל:** המשתחוה לאילן, תוספתיה אסורה {מתלב רבי **אלעזר:** גידעו ופיסלו לשם עבודה זרה, והחליף - נוטל מה שהחליף - גידעו ופיסלו, אין - לא גידעו ופיסלו, לא! >אמר לך שמואל: הא מני? רבנן היא, ושמואל דאמר כרבי יוסי בר יהודה, דאמר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו, אסור!

מחברת עבודה זרה - ג

{מתקיף לה **רב אשי**: ממאי דרבי יוסי בר יהודה ורבנן בתוספת פליגי?! דלמא תוספת לדברי הכל אסור, ובעיקרו פליגי! דרבי יוסי בר יהודה סבר עיקרו נמי אסור, דכתיב: (דברים יב) "ואשריהם תשרפון באש", ורבנן סברי: עיקר אילן שרי, דכתיב: (דברים ז) "ואשירהם תגדעון" - איזהו אילן שגידועו אסור ועיקרו שרי? הוי אומר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו!

~וכי תימא: הא דלא מתרצינן הכי: איפוך רבנן לדרבי יוסי בר יהודה ודרבי יוסי בר יהודה לרבנן - אם כן, "גידעו ופיסלו", מאן קתני לה?! לא רבנן ולא רבי יוסי בר יהודה! - אי רבנן, בלא גידעו ופיסלו נמי, תוספת אסורה! אי רבי יוסי בר יהודה, עיקר אילן נמי אסור! אי בעית אימא רבנן, ואי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה - אי בעית אימא רבי יוסי בר יהודה - כי קאמר רבי יוסי בר יהודה, בלא גידעו ופיסלו, עיקר אילן אסור בסתמא - אבל גידעו ופיסלו, גלי אדעתיה דבתוספת ניחא ליה, בעיקר אילן לא ניחא ליה; איבעית אימא רבנן - גידעו ופיסלו איצטריכא ליה! סלקא דעתך אמינא: כיון דעבד ליה מעשה בגופיה, עיקר אילן נמי ליתסר - קמשמע לן!

משנה: איזו אשרה? כל שיש תחתיה עבודה זרה. **ר' שמעון** אומר: כל שעובדין אותה - ומעשה בצידן, באילן שהיו עובדין אותו, ומצאו תחתיו גל. אמר להן **ר' שמעון**: "בדקו את הגל הזה!" ובדקוהו, ומצאו בו צורה. אמר להן: "הואיל ולצורה הן עובדין, נתיר להן את האילן!"

גמרא: {"איזהו אשרה?" - והא אנן "שלש אשרות" תנן! אהכי קאמר: שתים לדברי הכל, ואחת מחלוקת דר' שמעון ורבנן - איזו היא אשרה שנחלקו בה ר' שמעון וחכמים? כל שיש תחתיה עבודה זרה! - ר' שמעון אומר: כל שעובדים אותה

מחברת עבודה זרה - ג

גאיזו היא אשרה סתם? אמר **רב**: כל שכומרים יושבין תחתיה ואין טועמין מפירותיה <אשמואל אמר: אפילו אמרי: "הני תמרי לבי נצרפי" אסור, דרמי בי שיכרא ושתי ליה ביום אידם!
אמר **אמימר**: אמרו לי סבי דפומבדיתא: הלכתא כשמואל!

(מח,ב) משנה: לא ישב בצילה, ואם ישב טהור. ולא יעבור תחתיה, ואם עבר טמא. היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה, טהור **גמרא**: לא ישב בצילה {פשיטא! אמר **רבה בר חנה** אמר **ר' יוחנן**: לא נצרכא אלא לצל צילה {מכלל דבצל קומתה, אם ישב טמא!?! אלא! דאפילו לצל קומתה נמי, אם ישב טהור! והא קמשמע לן דאפילו לצל צילה, לא ישב!
איכא דמתני לה אסיפא: ואם ישב, טהור {פשיטא! אמר **רבה בר בר חנה** אמר **ר' יוחנן**: לא נצרכא אלא לצל קומתה {מכלל דלצל צילה, אפילו לכתחלה ישב!?! אלא! הא קמשמע לן דאפילו לצל קומתה, אם ישב טהור!

ולא יעבור תחתיה, ואם עבר טמא -- גמאי טעמא? אאי אפשר דליכא תקרובת עבודה זרה! גמני? ארבי יהודה בן בתירא היא, דתניא: **רבי יהודה בן בתירא** אומר: מנין לתקרובת עבודה זרה שמתמאה באהל? שנאמר: (תהילים קו) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים" - מה מת, מטמא באהל - אף תקרובת עבודה זרה מטמא באהל!

היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה, טהור -- גאיבעיא להו: עבר או עובר? **ארבי יצחק בן אלעזר** משמיה **דחזקיה** אמר: עובר <**ארבי יוחנן** אמר: אם עבר - ולא פליגי! - הא דאיכא דירכא אחרינא, הא דליכא דירכא אחרינא!

מחברת עבודה זרה - ג

אמר ליה רב ששת לשמעיה: "כי מטית להתם, ארהיטני!" גהיכי דמי? אי דליכא דירכא אחרינא, למה לי "ארהיטני"?! מישרא שרי! ואי דאיכא דירכא אחרינא, כי אמר "ארהיטני" - מי שרי?!
לעולם דליכא דירכא אחרינא, ואדם חשוב שאני!

משנה: זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה. והחזירין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים! ר' יוסי אומר: אף לא ירקות בימות הגשמים, מפני שהנביה נושרת עליהן, והוה להן לזבל!

גמרא: {למימרא דרבי יוסי סבר זה וזה גורם אסור, ורבנן אמרי זה וזה גורם מותר?! הא איפכא שמעינן להו! דתנן: **רבי יוסי** אומר: שוחק וזורה לרות, או מטיל לים. אמרו לו: אף היא נעשה זבל! ונאמר: (דברים יג) "לא ידבק בידך מאומה מן החרס"! - קשיא דרבנן אדרבנן, קשיא דר' יוסי אדרבי יוסי! בשלמא דרבי יוסי אדרבי יוסי, לא קשיא - התם, דקאזיל לאיבוד, מתיר - הכא, דלא קאזיל לאיבוד, אסור! אלא דרבנן אדרבנן, קשיא! אאיפוד! <אויבעית אימא: לא תיפוד! דר' יוסי, כדשנין! דרבנן, כדאמר **רב מרי בריה דרב כהנא**: מה שמשביח בעור, פוגם בבשר! - הכא נמי, מה שמשביח בנביה, פוגם בצל!}

{וסבר רבי יוסי זה וזה גורם אסור?! והתנן: **רבי יוסי** אומר: נוטעין יחור של ערלה, ואין נוטעין אגוז של ערלה, מפני שהוא פרי. ואמר **רב יהודה** אמר **רב**: מודה רבי יוסי שאם נטע והבריך והרכיב, מותר. ותניא נמי הכי: מודה רבי יוסי (מט, א) שאם נטע והבריך והרכיב, מותר! ~וכי תימא: שני ליה לר' יוסי בין שאר איסורין לעבודה זרה - ומי שני ליה?! והתניא: שדה שנזדבלה בזבל עבודה זרה, וכן פרה שנתפטמה בכרשיני עבודה זרה - תני חדא: שדה תזרע, פרה תשחט; ותניא אידך: שדה תבור, ופרה

מחברת עבודה זרה - ג

תרזה - מאי? לאו הא ר' יוסי והא רבנן?! כלא! הא ר' אליעזר,
והא רבנן!

ג'הי ר' אליעזר ורבנן? ^אילימא ר' אליעזר ורבנן דשאור, דתנן:
שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה - לא בזה כדי
לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו וחימצו - ר' אליעזר אומר:
אחר האחרון אני בא. **וחכמים** אומרים: בין שנפל איסור לכתחלה
ובין שנפל איסור לבסוף, אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ
~ואמר **אביי**: לא שנו אלא שקדם וסילק את האיסור, אבל לא
קדם וסילק את האיסור, אסור! - וממאי דטעמא דר' אליעזר
כדאביי?! דלמא טעמא דר' אליעזר משום דאחר אחרון אני בא! -
אי גמיר באיסורא, אסורה - ואי גמיר בהיתירא, מותרין, בין
סלקיה ובין לא סלקיה?!

אלא ר' אליעזר ורבנן דעצים! דתנן: נטל הימנה עצים, אסורה
בהנאה; הסיק בה את התנור - חדש יותץ, ישן יוצן; אפה בו את
הפת, אסורה בהנאה; נתערבה באחרים, כולן אסורות בהנאה. ר'
אליעזר אומר: יוליך הנאה לים המלח. אמרו לו: אין פדיון
לעבודה זרה!

{רבנן דפליגי עליה דר' אליעזר, מאן נינהו? ^אילימא רבנן
דעצים - אחמורי מחמרי! ^אלא רבנן דשאור - אימר דשמעת
להו לרבנן דמקילי בשאור - בעבודה זרה, מי מקילי?

אלא לעולם הא רבי יוסי והא רבנן! ר' יוסי, לדבריהם דרבנן
אמר להו: לדידי, זה וזה גורם מותר - לדידכו, דאמריתו זה וזה
גורם אסור, אודו לי מיהת, אף ירקות בימות הגשמים! %ורבנן,
כדאמר רב מרי בריה דרב כהנא

אמר **רב יהודה** אמר **שמואל**: הלכה כרבי יוסי

ההוא גינתא דאיזדבל בזבלא דעבודה זרה. שלח **רב עמרם** קמיה
דרב יוסף: אמר ליה: הכי אמר **רב יהודה** אמר **שמואל**: הלכה
כרבי יוסי

(מט,ב) משנה: נטל ממנה עצים, אסורין בהנאה; הסיק בהן את התנור, אם חדש יותץ, ואם ישן יוצן; אפה בו את הפת, אסורה בהנאה; נתערבה באחרות, כולן אסורות בהנאה. **ר' אליעזר** אומר: יוליך הנאה לים המלח. אמרו לו: אין פדיון לעבודה זרה. נטל הימנה כרכור, אסור בהנאה; ארג בו את הבגד, אסור בהנאה; נתערב באחרים, ואחרים באחרים, כולן אסורין בהנאה. **ר' אליעזר** אומר: יוליך הנאה לים המלח. אמרו לו: אין פדיון לעבודה זרה

גמרא: וצריכא! דאי אשמעינן קמייתא - בהא קאמר ר' אליעזר, משום דבעידנא דקא גמרה פת, קלי לה איסורא - אבל כרכור, דאיתיה לאיסורא בעיניה, אימא: מודי לרבנן! ואי אשמעינן כרכור - בהא קאמרי רבנן - אבל פת, אימא: מודו ליה לר' אליעזר - צריכא!

אמר ר' חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב חסדא אמר זעירי:⁹
הלכה כר' אליעזר

איכא דאמרי: אמר רב חסדא: אמר לי אבא בר רב חסדא¹⁰: הכי אמר זעירי: הלכה כר' אליעזר

אמר רב אדא בר אהבה: לא שנו אלא פת, אבל חבית, לא. ורב חסדא אמר: אפילו חבית מותרת

ההוא גברא דאיתערב ליה חביתא דיין נסך בחמריה. אתא לקמיה דרב חסדא. אמר: שקול ארבע זוזי ושדי בנהרא, ונשתרי לך!

9 יש גורסים: "אמר חייא בריה דרבה בר נחמני אמר רב חסדא אמר זעירי"
10 יש גורסים: "א"ד א"ר אבא בריה דרב חנן בר רבא א"ר חסדא אמר רב זעירי"

מחברת עבודה זרה - ג

משנה: ג' כיצד מבטלה? אקירסם, וזירד, נטל ממנה מקל או שרביט, אפילו עלה - הרי זה בטלה. שיפה לצרכה - אסורה; שלא לצרכה - מותרת

גמרא: ג' אותן שפאין, מה תהא עליהן? אפליגי בה **רב הונא וחייא**¹¹
בר רב - חד אמר אסורין, וחד אמר מותרין

תניא כמאן דאמר מותרין, דתניא: גוי ששיפה עבודה זרה לצרכו - היא ושפאיה מותרין; לצרכה - היא אסורה, ושפאיה מותרין. וישראל ששיפה עבודה זרה, בין לצרכה בין לצרכו - היא ושפאיה אסורין

איתמר: עבודה זרה שנשתברה - **רב** אמר: צריך לבטל כל קיסם וקיסם, ו**שמואל** אמר: עבודה זרה אינה בטלה אלא דרך גדילתה! {אדרבה! דרך גדילתה, מי מבטלא?! ~אלא הכי קאמר: אין עבודה זרה צריכה לבטל אלא דרך גדילתה

^ לימא בהא קמיפלגי: דמר סבר: עובדין לשברין, ומר סבר: אין עובדין לשברין! לא! דכולי עלמא עובדין לשברין, והכא בשברי שברים קמיפלגי - מר סבר: שברי שברים אסורין, ומר סבר: שברי שברים מותרין!

אאויבעית אימא: דכולי עלמא שברי שברים מותרין, והכא בעבודה זרה של חליות, ובהדיוט שיכול¹² להחזירה קמיפלגי - מר סבר: כיון דהדיוט יכול להחזירה, לא בטלה. ומר סבר: אין עבודה זרה בטלה אלא דרך גדילתה, דהיינו אורחיה - הא לאו גדילתה היא, ואין צריכה לבטל!

11 לפננו: ר' חייא

12 כך לפננו, אבל גרסת רש"י: "והדיוט יכול"